

Hanki henkselit, osta olkaimet!

Suomen Akatemia on julkaissut Suomen tieteen tilaa ja tasoa käsitteleviä arvioita vuodesta 1997 lähtien. Viimeisimmän marraskuussa julkaistun arvion mukaan tutkimuksen perusedellytykset eivät ole pysyneet kunnossa. Tutkijoiden vierailut ja työskentelyt ulkomailla ovat vähentyneet. Tieteellisten artikkelien lukumäärä on pienentynyt ja julkaisujen viittaukset ovat vähentyneet. Raportin mukaan syynä tähän voi olla se, että yliopistoissa tehdään soveltavaa tutkimusta ja kehittämistyötä perustutkimuksen kustannuksella.

Raportissa todetaan, että fysiikan ja matematiikan julkaisuja siteerataan paljon. Luonnontieteiden ja tekniikan tutkimuksen toimikunta on kuitenkin huolissaan perustutkimuksen pitkäjänteisestä julkisesta rahoituksesta sekä väitöksen jälkeisestä tutkimusrahoituksesta. Lisäksi kouluopetusta tulisi kehittää, jotta luonnontieteiden ja tekniikan opiskelijamäärät eivät kääntyisi laskuun kuten useissa Euroopan maissa on tapahtunut. Se, mihin toimenpiteisiin raportti johtaa, on pitkälti poliittinen ja hallinnollinen päätös.

Tänä vuonna on tehty merkittäviä yliopistoja koskevia poliittisia päätöksiä. Uusi yliopistolaki ja laki Suomen Akatemiasta tulevat voimaan vuoden alusta. Näiden lakien sisältöön on mahdotonta vaikuttaa, koska päätökset on tehty, mutta lainvalmisteluprosessia pitäisi tarkastella kriittisesti. Kuunneltiinko siinä tiedeyhteisöä? Vai kuultiinko vain, kun on pakko?

Hallinnolliset ratkaisut parantavat valitettavan harvoin tieteen tekemisen edellytyksiä. Ne ovat kuin atonaalista musiikkia, joka alkaa soida kesken Beethovenin pianosonaatin. Joskus ratkaisut hipovat inhimillisen käsityskyvyn rajoja. Vai mitä mieltä olette tästä? Tavoitteena on tukea yliopistojen kansainvälistymistä. Vaatimaton ehdotukseni olisi tutkijavaihdon tukeminen. Miten vanhanaikaista ja mielikuvituksetonta! Edistyksellinen hallinnollinen ratkaisu on perustaa yliopistoille sivutoimipisteitä ulkomaille. Miten tämä ei tullut minun mieleeni?

Ne, joiden valtaa hallinnolliset uudistukset kasvattavat, voivat kannattaa muutoksia kevyin perustein. Mitä korkeammassa asemassa oleva henkilö toteaa, ettei syytä huoleen ole, sitä suurempia huolia on edessä. Todellinen katastrofi uhkaa, kun valtahierarkian alimmilla portailla todetaan yksioikoisesti uudistusten olevan upea asia. Katastrofi piilee siinä, että koko yhteisön kriittisyys on tavalla tai toisella vaimennettu.

Mitä on tehtävissä? Hain vastauksia slovenialaisen kirjailijan **Žarko Petanin** mainioista aforismeista, jotka on suomentanut **Kari Klemelä**. Kysymykset ovat minun, vastaukset Petanin.

– Uuden yliopistolain myötä yliopistojen rahoituspaikset tuskin vähenevät. Onko vyön kiristäminen ainoa ratkaisu?

– Silloin kun uhataan vyön kiristämällä, kannattaa ostaa henkselit.

– Mihin yliopistot ovat matkalla uuden yliopistolain myötä? – Mihin laivamme on matkalla? Kerron heti, kun saan selville, mistä tuuli puhaltaa.

– Mitä yliopistoilla tapahtuu, kun poliittiset ja hallinnolliset tuulet tuivertavat?

– Kun uudet tuulet puhaltavat, tyhjä päätät taipuvat ensimmäisinä.

– Uutta akatemialakia on kritisoitu siitä, että sen avulla pyritään korjaamaan konetta, jossa ei ole mitään korjattavaa. Miksi toimivaa konetta korjataan?

– Kaikki poliitikot haluaisivat jäädä historiaan huolimatta huonosta seurasta, joka heitä siellä odottaa.

– Tehdäänkö uudistuksia vain uudistusten vuoksi? Mikä periaate on toiminnan taustalla?

– Poliitikot yrittävät jakaa maailman kolmeen yhtä suureen puolikkaaseen.

– Miksi uudistuksia perustellaan älyllisesti epärehellisin argumentein?

– Ennen kuin Totuus solmi avioliiton Vallan kanssa se oli tyttönimeltään Valhe.

– Yliopistouudistusta perusteltiin sillä, että se lisää yliopistojen vapautta päättää omista asioista. Mahtaako vapaus lisääntyä? Saako sanelu vain uusia muotoja?

– Olemme maksaneet vapaudesta liian suuren hinnan suhteessa sen laatuun.

– Onko kritiikki vaimennettu? Uskalletaanko sitä esittää vain rivien välissä?

– On turha kirjoittaa rivien väliin, jos vain riveistä maksetaan.

– Voidaanko kaikesta puhua avoimesti vallan keskittyyessä yhä harvemmillä?

– Puhumaan oppii kahdessa vuodessa, mutta menee koko loppuikä ennen kuin oppii pitämään suunsa kiinni. ■

Maarit Järvenpää